

Mariners de terra envelen Sant Magí a Tarragona

Jordi Bertran

La festa popular té programes d'actes, però alguns dels moments més especials, sovint carregats de ritual, són els que no apareixen en aquests fulletons ni tampoc en els moderns canals 2.0. La celebració tarragonina de Sant Magí conserva algun d'aquests detalls patrimonials d'aromes pretèrites, que no podem rastrejar ni en els programes d'ara ni tampoc en els dels segles XIX o XX. Ens referim al cobriment del carrer del Portal del Carro amb la vela, com l'anomena Gabriel Escarré, que segueix la tradició del seu pare, Bonaventura. Sovint els tarragonins l'anomenem 'toldo', tot i que aquest és un mot industrial i fruit d'una castellanització que no respon als orígens de la tradició.

A Tarragona la primera referència documental a aquesta pràctica de guarniment de carrers la trobem l'any 1321 quan entrà a la ciutat la relíquia del braç de santa Tecla. Per rebre el preuat símbol arribat des d'Armènia es van cobrir amb veles de naus alguns trams del recorregut festiu i cerimonial a l'interior de la ciutat. Aquestes ornamentacions aèries han estat compartides amb altres celebracions dels territoris de llengua catalana i també amb d'altres pobles veïns. De llarga tradició i de caràcter molt espectacular és la vela que cobreix la plaça de la Verge per la Festa de la Mare de Déu dels Desemparats a la ciutat de València i pel Corpus, tot i que enguany uns veïns hi han interposat un contenciós al·legant manca d'adaptació

a la norma actual. De creació molt més recent coneixem el tendal de la Firagost a Valls –esdeveniment que enguany ha complert seixanta anys-, especialment impressionant al carrer de la Cort i més senzill en altres places del barri antic. València i Valls comparteixen el fet que les veles tenen ratlles, blaves i blanques a la primera localitat, i vermelles i blanques a la segona.

La pràctica de cobrir els carrers també està vinculada a la processó del Corpus, quan veles i tendals cobreixen a mode de tàlem tot el recorregut per on passa la custòdia. Sens dubte el 'toldo' de Toledo és actualment el de major llargària a l'Estat espanyol i revesteix tot l'itinerari d'una de les processons de Corpus més espectaculars. En la mateixa celebració primaveral, també mereixen esmentar-se la vela de la plaça de 'San Francisco' a Sevilla, on hi ha l'ajuntament; les que s'instal·len a Toro (Zamora); i les recuperades a Cádiz, especialment a la plaça de 'San Juan de Dios', davant l'ajuntament, i en altres carrers.

L'estudiós de la pietat popular Jordi Morant explica que, en obrir-se la primitiva capella de sant Magí a Tarragona el 1778, arran del descobriment de la pintura que encara s'hi venera, es comprà llenç per confeccionar la vela que cobriria l'exterior immediat. La coincidència de la festa en ple mes d'agost i les diminutes dimensions de la capella dins la muralla, que no s'ampliaria fins al 1843, degueren conduir a aplicar el vell costum tarragoní d'envelar, amb orígens medievals, també a la celebració del sant eremita. Aquell tros de lona o de tela forta que es posà per fer ombra, protegir de la intempèrie i cloure l'entorn immediat a la capella es perpetuaria més de dos segles.

Hem de considerar que els oficis vinculats al mar encara residien majoritàriament en certes àrees de la Part Alta, properes a la capella maginiana, i la relació amb el món de la pesca i de la navegació era total. La devoció que històricament han tingut per Magí fou un factor clau per optar per la instal·lació de la vela. Un altre ofici essencial en aquesta operació era el baster que, a més de guarniments i estris per a les cavalleries i els carros, també confeccionava i reparava veles per a les embarcacions.

No era una pràctica exclusiva del carrer Portal del Carro. Joan Baptista Aulèstia, cal·lígraf i col·laborador del 'Diari de Tarragona' i de 'La Opinión' explica en el seu treball sobre el sant (1863) que durant la celebració maginiana 'algunas calles aparecen toldadas' i 'suspendidas de las alturas de las casas, en el centro de las mismas vías, ondean variadas banderas y juguetones gallardetes, como si quisiera hacer alarde de su ventajosa posición, o de su proximidad a las hermosas olas del Mediterráneo; a este efecto se solicitan con la debida anticipación dichas banderas, gallardetes y velas a los diferentes buques anclados en el puerto, cuyos tripulantes se prestan gustosos a cederlos para tal fin'.

Malgrat que al tombant de la dècada dels seixanta del XIX els oficis de la pesca es traslladen majoritàriament al nou barri del Serrallo, fora muralles i vora la mar, les veles de la festa d'agost en continuaren sent un lligam. La premsa local tarragonina fa escasses referències a aquest costum d'envelar els carrers, però el cert és que es perpetuà en el temps al Portal del Carro. Així, per exemple, el 1944 en una crònica, Galdós al 'Diari de Tarragona', just passada la festa, demana que per al proper any es compri una vela nova per a les festes de Sant Magí ja que el que s'instal·la davant de la capella demanava 'una renovació urgent'.

El ritu en l'actualitat

La vela es col·loca sempre abans de l'inici de la novena predicada camí de la festa a la capella del sant. Enguany s'ha instal·lat dimarts 5 d'agost per ser a punt per a la novena que ha començat dissabte dia 9 i es perllonga nou jorns fins al diumenge 17. A quarts de nou del matí una dotzena de voluntaris i l'administrador de la capella, mossèn Francesc Gallart –que enguany compleix 20 anys a Sant Magí–, s'han aplegat per perpetuar el ritu. Mentre el gruix dels congregats esdevé envelador per un matí, altres assidus a la festa maginiana com Magí Castell, Cisco Nadal o Miquel Rodríguez Parra ho compaginen amb tasques diverses. L'interior de la capella i la casa contigua, la de l'ermità, bullen d'activitat, perquè tot quedi a punt. De fet, aquest matí també han vingut els polidors del terra. Avui l'ofici de

bomber és el majoritari entre els assistents. Segons explica Albert Magarolas –amatent a les tradicions locals–, un any se'ls cridà perquè la vela s'esquinçà i des d'aleshores condueixen el muntatge. A més, també l'han netejada amb la pressió de les mànegues d'aigua quan ha calgut.

Però el veterà en el ritu és Gabriel Escarré, que des de la dècada dels cinquanta i durant 63 anys ha participat en el muntatge, seguint la tradició del seu pare Bonaventura. La família Escarré, amb establiment obert al públic al carrer Governador González núm. 20, realitzava els treballs de fusteria a l'hospital de Sant Pau i de Santa Tecla. Pere Batlle compartia les tasques religioses a l'hospital i a l'administració de la capella de sant Magí, per la qual cosa es valia dels Escarré per muntar la vela. Els Escarré eren confreres de Sant Magí i enviaven també els seus operaris en una jornada desinteressada i altruista en la qual participaven set persones. 'El meu pare era molt de Sant Magí', afirma Gabriel.

El mateix equip instal·lava un arc triomfal que donava accés al tram final del carrer del Portal del Carro i que va arribar fins a temps prou recents, així com les senyeres que onejaven sobre la via i altres guarniments. De fet, actualment Gabriel Escarré encara vesteix les parets laterals de sota la vela amb diferents teles la vigília de la festivitats. Escarré creu que, amb la dotzena de voluntaris que avui s'apleguen, la instal·lació de la vela 'ara és glòria'. Cordes modernes han substituït les antigues d'esparg i corrioles metàl·liques inoxidable que faciliten les tasques.

L'operació comença amb el desplegament de la vela que queda dipositada al terra. Tot seguit, amb l'ajut d'una escala llarga, els enveladors col·loquen cordes i corrioles en els ganxos fixes que hi ha al Portal del Carro. La cerimònia d'hissar la vela comença per la banda dreta del carrer, tocant al convent de les monges Oblates. Els mariners de sant Magí estiren des del terra les cordes, a mode de drisses d'embarcacions, per alçar la vela, mentre que des del sostre de la capella altres persones la tensen. A continuació, s'estiren les cordes de la banda esquerra, la de les cases dels números parells. La part final és la més lenta i consisteix en anivellar la vela, perquè, com assegura el voluntari Albert Magarolas, 'no queda mai bé a la primera'. Onze cordes es fermen a uns ganxos de les parets laterals, situat a uns dos metres i mig sobre el terra, i una dotzena a un balcó proper a la capella. Actuen com l'antena o les vergues d'una nau. Tres cordes més tensaran la vela sobre el terrat de la mateixa capella, com els estais d'una nau, en què la capella és la seva popa. En prop de dues hores haurà quedat perfectament instal·lada.

Enguany un plugim tímid ha fet acte de presència a quarts de deu, just quan la vela es començava a hissar. De fet, el 1946 al 'Diari de

Tarragona' Petrófilo considerava consuetudinari que la vela es mullés amb un xàfec. Aquell any l'aigua va caure la nit del 17 d'agost. Deu anys després, el 1956, Potau també al 'Diari' qualifica la vela de popular i recull que es va mullar amb la pluja del dia 20, ja acabada la festa. Gabriel Escarré, memòria viva del ritu en què ha conegut tres veles diferents i ha cooperat amb tres administradors -Pere Batlle, Joan Tomàs i Francesc Gallart-, ens corrobora que els 63 anys que ell l'ha muntada sempre s'ha mullat un dia o un altre. Curiosament compartim aquesta consuetud amb Toledo, on la veu popular també assegura que la vela es mulla cada Corpus. Per sort la tarragonina, configurada amb dues peces de lona abans lligades amb corda i avui cosides amb reblons, té forats agrupats de cinc en cinc que permeten desaiguar-la. Escarré adverteix, però, que sempre s'ha d'eixugar abans de guardar-la.

Acabada la festa, tocarà que els 'mariners' del Portal del Carro arriïn la vela, però aquesta ja serà tota una altra història.

Jordi Bertran

jbertran@tinet.cat

Agost de 2014